

Hoe kunnen studenten optimaal leren van praktijkervaringen?

Opleidingsdidactiek voor samen opleiden

Fred Korthagen
© Korthagen Opleidingen, 2021

Programma

1. Introductie op het thema
2. De relatie tussen theorie en praktijk
3. Het *leren van leraren* en *reflectie* door leraren.
4. Verbinden van persoon en professie → *Kernreflectie*.
5. Conclusies voor het opleiden van leraren / een leerlijn voor reflectie.

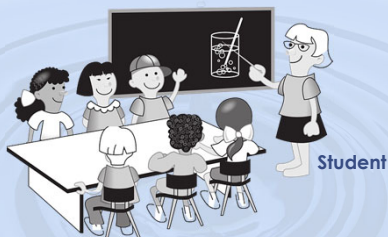
Programma

1. **Introductie op het thema**
2. De relatie tussen theorie en praktijk
3. Het *leren van leraren* en *reflectie* door leraren.
4. Verbinden van persoon en professie → *Kernreflectie*.
5. Conclusies voor het opleiden van leraren / een leerlijn voor reflectie.

Introductie op het thema: Leren van praktijkervaringen

Enkele problemen ....

- Persoonlijke worstelingen/crisis
- Oppervlakkige reflecties
- Weerstand tegen reflectie
- Weinig verbinding met de pedagogisch-didactische theorie uit de opleiding

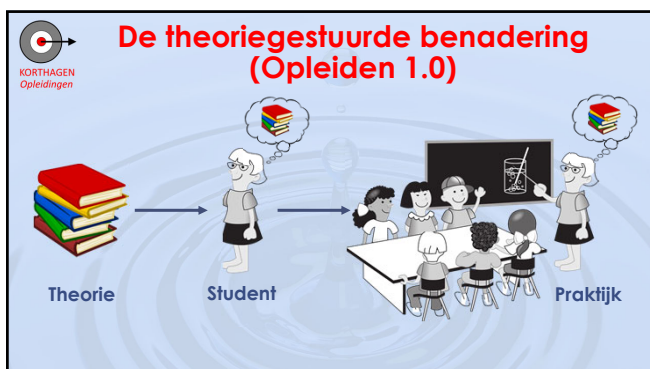

 Dus.....

1. Hoe wordt het leren van ervaringen effectief?
2. Hoe kan reflectie gewoon worden, maar ook: inspirerend zijn en diepgang krijgen?
3. Hoe komen theorie en praktijk meer bij elkaar?
4. Hoe kan de opleiding meer aansluiten bij de student als persoon?
5. Hoe leren studenten om zelfstandig te leren van hun ervaringen? (Verwerven van een *doorgroeicompetentie*)

 Programma

1. Introductie op het thema
2. **De relatie tussen theorie en praktijk**
3. Het *leren van leraren* en *reflectie* door leraren.
4. Verbinden van persoon en professie → *Kernreflectie*.
5. Conclusies voor het opleiden van leraren / een leerlijn voor reflectie.

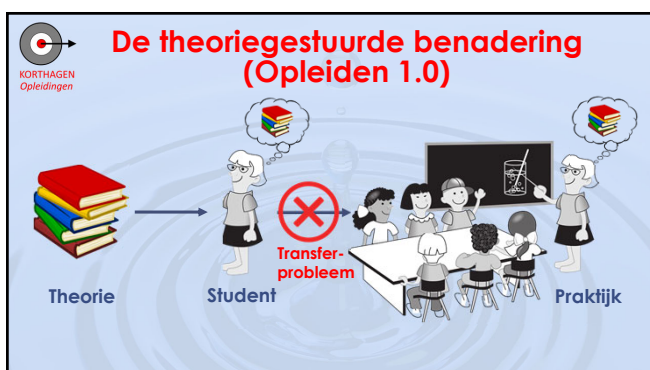

 Onderzoek naar het opleiden van leraren → een omwenteling

1. Meta-studie van Wideen, Mayer-Smith & Moon (1998).
2. Meta-studie van Cochran-Smith & Zeichner (2005).

Belangrijkste conclusies (en een ongemakkelijke waarheid...)

1. Weinig aanwijzingen voor opbrengsten van het opleiden van leraren.
2. Beginnende leraren ervaren in de praktijk problemen waarop ze zich onvoldoende voorbereid voelen.

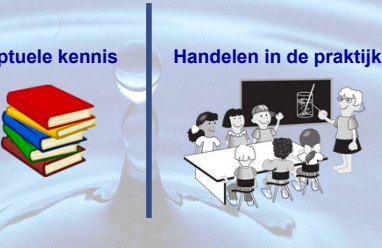
 Reflectie in subgroepen (3 minuten)

Bedenk in je groepje tenminste 2 à 3 oorzaken van het gebrek aan impact van de theoriegestuurde benadering. (Neem hoogstens 1 minuut in totaal om je kort voor te stellen; alleen je naam en waar je werkt)

 Belangrijke oorzaken van de kloof tussen theorie en praktijk (genoemd in de onderzoeksliteratuur)

1. Socialisatie: aanpassing aan bestaande patronen in de school (vooral als er weinig begeleiding is, gericht op kritische reflectie)
2. De complexiteit van het lesgeven.
3. Studenten hebben jarenlange ervaring als leerling.
4. Pre-concepties zijn hardnekkig.
5. Leraren hebben een specifiek soort kennis nodig: praktische kennis in plaats van formele/academische kennis.
6. Kennis heeft slechts een beperkte invloed op het handelen.

 Conceptuele kennis | **Handelen in de praktijk**

 Belangrijke oorzaken van de kloof tussen theorie en praktijk (genoemd in de onderzoeksliteratuur)

1. Socialisatie: aanpassing aan bestaande patronen in de school (vooral als er weinig begeleiding is, gericht op kritische reflectie)
2. De complexiteit van het lesgeven.
3. Studenten hebben jarenlange ervaring als leerling.
4. Pre-concepties zijn hardnekkig.
5. Leraren hebben een specifiek soort kennis nodig: praktische kennis in plaats van formele/academische kennis.
6. Kennis heeft slechts een beperkte invloed op het handelen.
7. De overheersende invloed van de persoonlijkheid van de student.

 De laatste decennia: stel de praktijk centraal! (Opleiden 2.0)

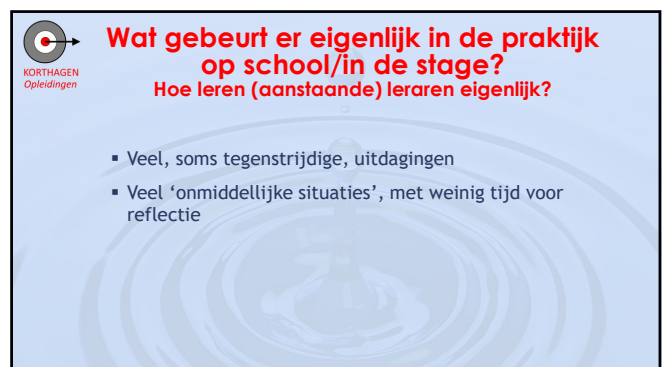
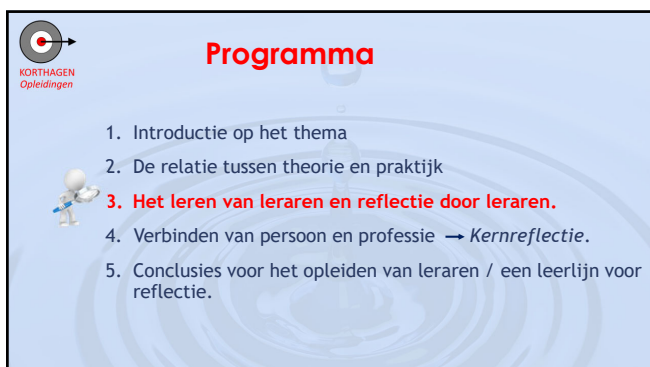
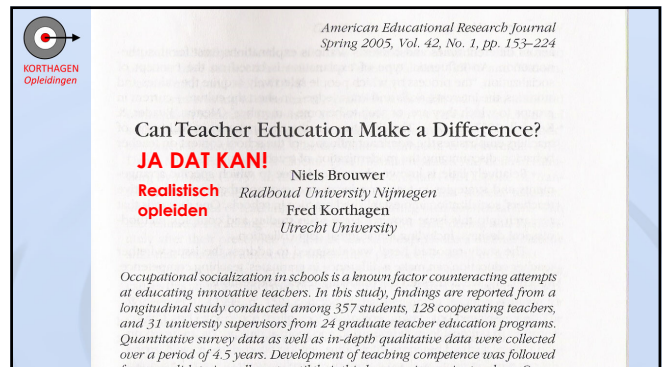
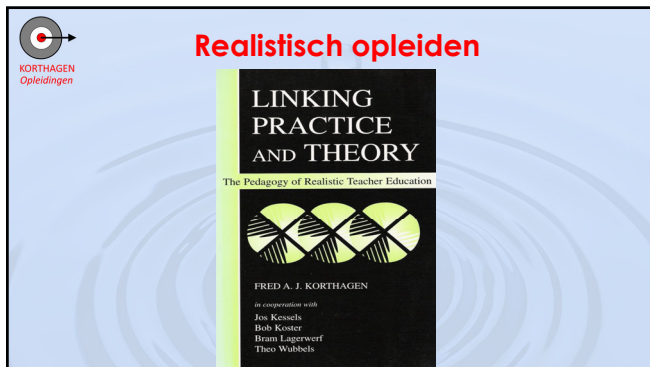
Met coaching/ werkplekbegeleiding

Maar... hoe ontstaat dan de verbinding met de theorie?

Theorie | **Praktijk**

Opleidingsdidactiek ?

 Schrijf 'onmiddellijk' op:

- Wat zag je?
- Wat zou jij doen?

 Het ijsbergmodel

The diagram shows an iceberg floating in water. The part above the water line is labeled 'Gedrag (handelen)'. The part below the water line is divided into three horizontal sections labeled 'Denken', 'Voelen', and 'Willen' from top to bottom.

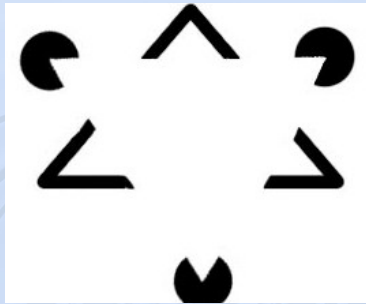
 Een 'Gestalt'

The diagram shows a large oval containing several terms arranged in a circular pattern: Behoeften, Noties, Concerns, Overtuigingen, Gevoelens, Idealen, Beelden, Zelfconcept, Routines, Verlangens, Normen, Persoonlijke levensgeschiedenis, and Rolmodellen.

Een Gestalt is een onbewust geheel, opgeroepen door een onmiddellijke situatie. Die Gestalt stuurt het gedrag.

The image shows a white square with several black shapes arranged in a way that, when viewed from a different perspective, they form a recognizable face.

 De bronnen van gedrag

The diagram is a 2x3 grid. The top row is labeled 'denken', 'voelen', and 'willen'. The left column is labeled 'bewust' and 'onbewust'. The word 'Theorie' is written to the left of the grid, with an arrow pointing to the top-left cell (denken, bewust). An arrow labeled 'Reflectie' points upwards from the bottom row.

 De didactiek van realistisch opleiden

- Starten vanuit reële en *door de studenten* belangrijk gevonden situaties waar zij in hun praktijk tegenaan lopen,
- en die leiden tot een 'concern' of behoefte bij de student.
- **Reflectie** en interactie tussen studenten onderling, gericht op deze reële situaties en concerns.

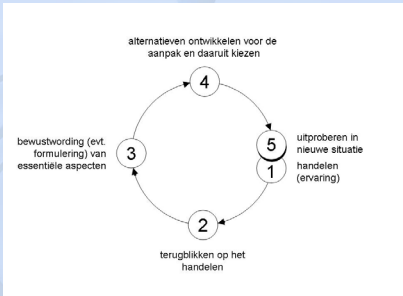

Reflectie

- Wereldwijd centraal in de opleiding van leraren
- Uitdaging....
- Wat is reflectie???
- Hoe reflecteer je eigenlijk effectief?

Het spiraalmodel voor reflectie

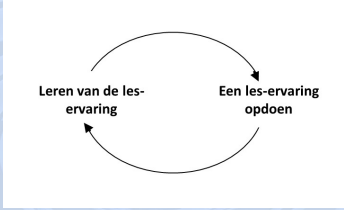

Ook bij het leren over reflectie gaat het om starten bij ervaringen en concerns!

- Begin bij reële, natuurlijke situaties waarin reflecteren 'gewoon' is.
Bijvoorbeeld:
  - Lesjes geven aan elkaar
  - Begeleiden van 1 leerling, opnemen en terugblikken
  - Studenten coachen elkaar
- Dus **NIET**:
  - dropen van het model en dan zeggen: schrijf nu reflecties volgens het model....
  - reflectie pas introduceren in de eerste fase van de stage.

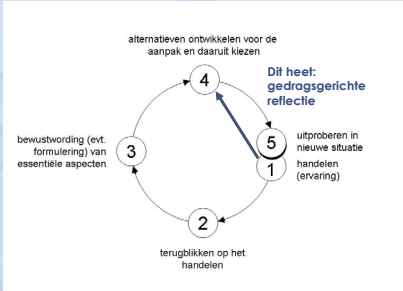
Vraag aan studenten: "Wat deed je/deden jullie nu om te leren van deze ervaring?"

Het spiraalmodel voor reflectie

Gewoontepatronen in reflectie

Gewoontepatronen in reflectie

alternatieven ontwikkelen voor de aanpak en daaruit kiezen

utproberen in nieuwe situatie handelen (ervaring)

terugblikken op het handelen

bewustwording (evt. formulering) van essentiële aspecten

Het spiraalmodel voor reflectie

alternatieven ontwikkelen voor de aanpak en daaruit kiezen

utproberen in nieuwe situatie handelen (ervaring)

terugblikken op het handelen

bewustwording (evt. formulering) van essentiële aspecten

Dit heet: betekenisgerichte reflectie

FEEDBACK

Het spiraalmodel voor reflectie

alternatieven ontwikkelen voor de aanpak en daaruit kiezen

utproberen in nieuwe situatie handelen (ervaring)

terugblikken op het handelen

bewustwording (evt. formulering) van essentiële aspecten

Kan ook een succeservaring zijn!

Een reflectief moment (meta-reflectie, 1 minuut)

- In welke stappen ben jij sterk?
- Welke stap(pen) ben je geneigd over te slaan?
- Leidt dit tot een voornemen?

alternatieven ontwikkelen voor de aanpak en daaruit kiezen

utproberen in nieuwe situatie handelen (ervaring)

terugblikken op het handelen

bewustwording (evt. formulering) van essentiële aspecten

Het spiraalmodel voor reflectie

Tot welk voornemen leidt dat?

alternatieven ontwikkelen voor de aanpak en daaruit kiezen

utproberen in nieuwe situatie handelen (ervaring)

terugblikken op het handelen

bewustwording (evt. formulering) van essentiële aspecten

Wat was daarin belangrijk?

Wat is er gebeurd?

Het ijsbergmodel

Gedrag (handelen)

Denken

Voelen

Willen

 Concretiseer-vragen (voor stap 2)

0. Wat was de context?	
1. Wat deed ik?	5. Wat deed/deden de ander(en)?
2. Wat dacht ik?	6. Wat dacht(en) de ander(en)?
3. Wat voelde ik?	7. Wat voelde(n) de ander(en)?
4. Wat wilde ik?	8. Wat wilde(n) de ander(en)?

 Concretiseer-vragen (voor stap 2)

0. Wat was de context?	
1. Wat deed ik?	5. Wat deed/deden de ander(en)?
2. Wat dacht ik?	6. Wat dacht(en) de ander(en)?
3. Wat voelde ik?	7. Wat voelde(n) de ander(en)?
4. Wat wilde ik?	8. Wat wilde(n) de ander(en)?

 Concretiseer-vragen (voor stap 2)

0. Wat was de context?	
1. Wat deed ik?	5. Wat deed/deden de ander(en)?
2. Wat dacht ik?	6. Wat dacht(en) de ander(en)?
3. Wat voelde ik?	7. Wat voelde(n) de ander(en)?
4. Wat wilde ik?	8. Wat wilde(n) de ander(en)?

 Een student blikt terug op een les

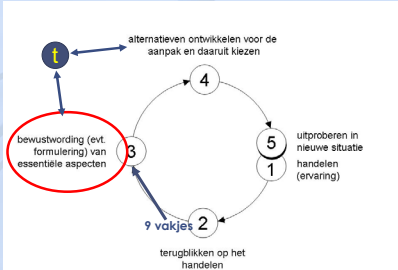
- Welke van de 9 vakjes komen al aan de orde?
- Bedenk een vraag in een ander vakje.

Eerst individueel, daarna in break-out-groepen (3 minuten)

 Concretiseer-vragen (voor stap 2)

0. Wat was de context?	
1. Wat deed ik?	5. Wat deed/deden de ander(en)?
2. Wat dacht ik?	6. Wat dacht(en) de ander(en)?
3. Wat voelde ik?	7. Wat voelde(n) de ander(en)?
4. Wat wilde ik?	8. Wat wilde(n) de ander(en)?

 Het spiraalmodel voor reflectie

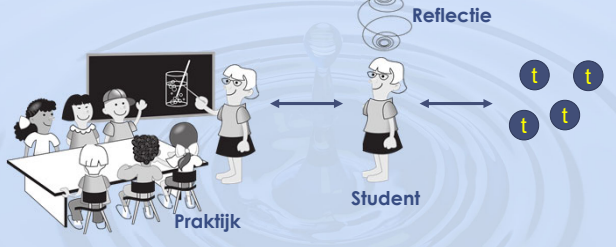

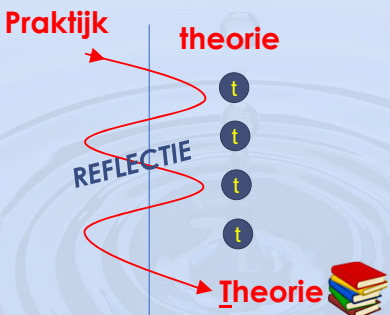
 De didactiek van realistisch opleiden

- Starten vanuit reële en *door de studenten* belangrijk gevonden situaties waar zij in hun praktijk tegenaan lopen,
- en die leiden tot een 'concern' of behoefte bij de student.
- Reflectie** en interactie tussen studenten onderling, gericht op deze reële situaties en concerns.
- Eerst theorie met een kleine t (praktische handelingsaanwijzingen) die aansluiten bij hun concerns.
- De Theorie met een hoofdletter komt later. **T**
- Integratief programma.
- Nauwe samenwerking tussen instituuts- en schoolopleiders en werkplekcoaches + gezamenlijke scholing.

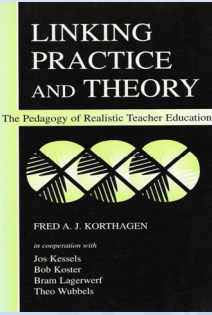
 De realistische benadering (Opleiden 3.0)

 Praktijk | **theorie**

Theorie

Hoofdconclusies uit verschillende onderzoeken:

1. Studenten ervaren een "naadloze verbinding tussen theorie en praktijk".
2. Ze passen de theorie uit de opleiding toe in hun praktijk.
3. Ze scoren hoger op arbeidssatisfactie.

 Programma

1. Introductie op het thema
2. De relatie tussen theorie en praktijk
3. Het *leren van leraren* en *reflectie* door leraren.
4. **Verbinden van persoon en professie → Kernreflectie.**
5. Conclusies voor het opleiden van leraren / een leerlijn voor reflectie.

 "The teacher as a person is the core by which education itself takes place."

Tickle

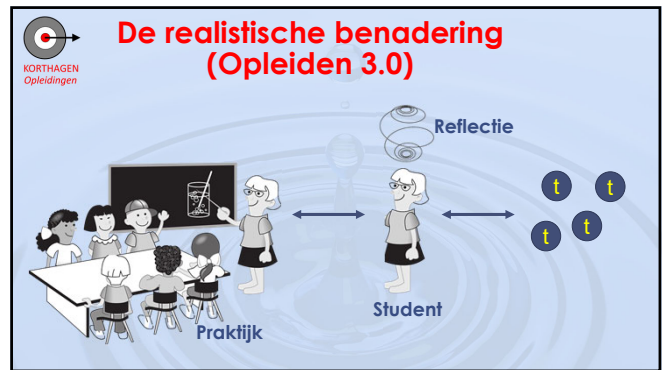
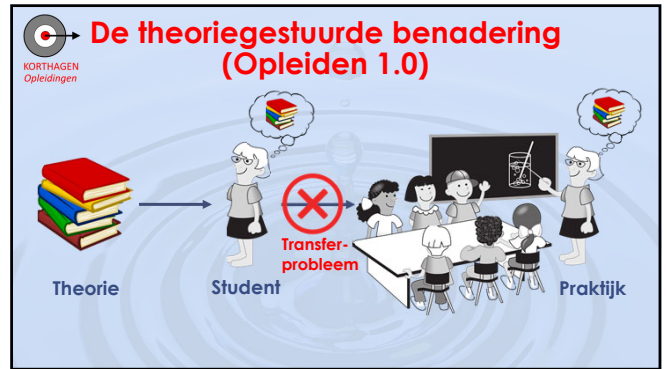
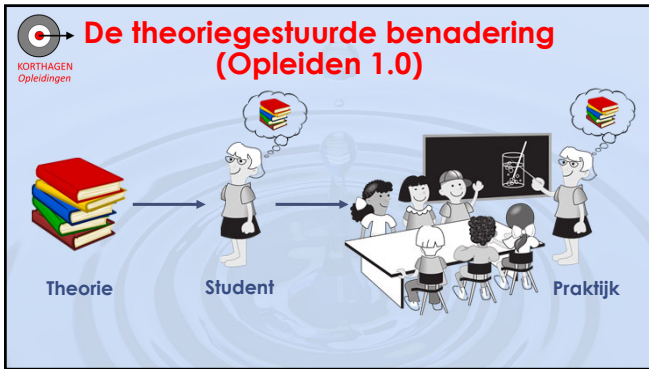

“Consciously, we teach what we know; unconsciously, we teach who we are.”
 Hamachek

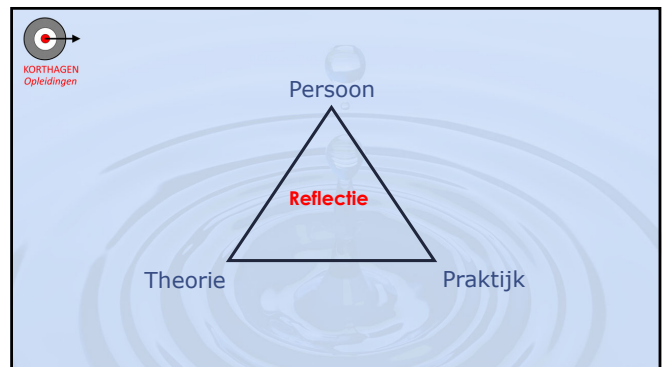
- Programma**
 KORTHAGEN Opleidingen
1. Introductie op het thema
  2. De relatie tussen theorie en praktijk
  3. Het *leren van leraren* en *reflectie* door leraren.
  4. Verbinden van persoon en professie → Kernreflectie.
  5. **Conclusies voor het opleiden van leraren / een leerlijn voor reflectie.**
-

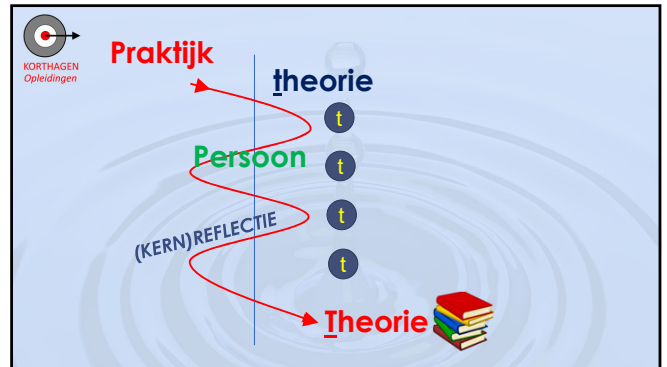
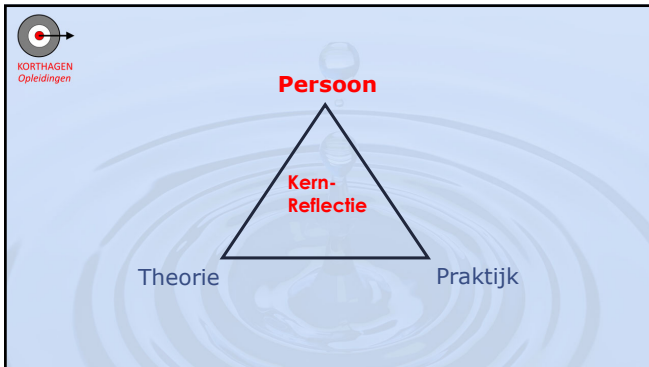

"We have to make a shift from the curriculum to the learner"

Loughran

Een leerlijn voor reflectie

1. Kennismaking met leren van ervaringen en reflectie. **DOSEREN** i.p.v. doceren, **GEEN DRUK**. Ook: samen leren van ervaringen.
2. Werken met diverse reflectie-instrumenten en verschillende werkvormen voor het leren van ervaringen. Ook: het ondersteunen van anderen bij reflectie.
3. Introductie kernkwaliteiten en het ui-model: verbinding persoon en professe. Basisprincipes van kernreflectie.
4. Integratie in de praktijk van het leraarschap.

Meer informatie: www.korthagen.nl